

УКРАЇНА

(19) UA (11) 28726 (13) A

(51) 6 C23C8/68

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ОПИС

ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА ВИНАХІДвидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) СКЛАД ПОРОШКУ ДЛЯ БОРУВАННЯ СТАЛЕВИХ ТА ЧАВУННИХ ВИРОБІВ

(21) 97094485

(22) 03.09.1997

(24) 16.10.2000

(33) UA

(46) 16.10.2000, Бюл. № 5, 2000 р.

(72) Канарчук Вадим Євгенович, Барілович Леонід
Павлович, Ткачук Володимир Микитович(73) УКРАЇНСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИ-
ТЕТ /УТУ/

(57) Склад порошку для борування сталевих і чавунних виробів, який вміщує технічний карбід бору, буру, відрізняється тим, що він додатково містить фтористий літій при наступному співвідношенні компонентів, мас. %:

Карбід бору	72,5...77,5
Бура	12,5...17,5
Фтористий літій	7,5...12,5.

Винахід відноситься до металургії, а саме до складу порошоків для хіміко-термічної обробки металів, особливо до борування сталевих та чавунних деталей, і може бути використаний в автомобілях та тракторобудуванні і інших галузях машинобудування, а також у ремонтному виробництві.

У процесі борування відбувається дифузійне насичення поверхневого шару виробу (деталі), зануреної у боровмістке середовище у вигляді порошку. Проте, відомі склади порошоків є дуже складними, які мають багато кошових і дефіцитних компонентів (Р.Ж. Металлургия, № 4, 1991; Р.Ж. Металлургия, № 4, 1993), або низьку здатність насичення.

Найбільш близьким по технічній суті до даного винаходу є склад порошка для борування сталевих деталей (Металловедение и термообработка металлов, № 11, 1990), до якого входить: карбід бора, бура, фтористий натрій, при наступних співвідношеннях компонентів:

Карбід бора	65%
Бура	20%
Фтористий натрій	15%

Недоліком відомого складу є необхідність нагріву деталі до високої температури для одержання дифузійних процесів (950-1050°C), багатогодинна (5 годин) тривалість борування, що приводить до виникнення здебільш високобористої (крижкої) фази FeB з низькими корозійностійкістю та зносостійкістю у поверхневому шарі деталі, деформуванню деталі та виникненню мікротріщин. Крім цього, неоднакова глибина борування викликає додаткові напруги у деталі і до необхідності проведення термічної обробки (гартування) після борування. А це не завжди можливо (наприклад, для деталей вироблених із низьковуглецевих сталей).

Задачами винаходу є підвищення швидкості насичення поверхневого шару сталі бором, і на цій

основі збільшення кількості низькобористої, в'язкої, корозійностійкої і зносостійкої фази Fe₂B, виключення термообробки сталі будь-якого хімічного складу, за рахунок утворення твердої та в'язкої структури борованого шару деталі; на цій основі суттєве зменшення внутрішніх напружень в поверхневому шарі і значне зменшення мікротріщин, а також виключення деформацій борованих деталей, особливо чавунних.

Цей технічний результат досягається тим, що порошок для безкисневого борування сталевих і чавунних виробів, який має боронасичуючі речовини карбід бору та буру, а як активізатор до складу порошка входить фтористий літій, при наступних оптимізованих середніх співвідношеннях компонентів, мас. %:

Карбід бору	72,5...77,5
Бура	12,5...17,5
Фтористий літій	7,5...12,5.

Порівняльний аналіз з прототипом дозволяє зробити висновок про те, що запропонований склад відрізняється від відомого запровадженням нового компонента, а саме, фтористого літія та збільшенням кількості карбіда бора.

Аналіз відомих порошоків для дифузійного борування свідчить, що деякі запроваджені в запропонований склад компоненти відомі, наприклад, карбід бора і бура. Проте їх застосування у цих порошках з фтористим натрієм не забезпечує такі властивості, які вони мають у запропонованому рішенні, а саме зменшення часу насичення борованого шару обумовленої товщини, виключення деформації деталі, одержання переважно низькобористої фази в поверхневому шарі деталі, який має високі антикорозійні, зносотійкі властивості, суттєве зниження кількості мікротріщин у борованому шарі.

Введення в склад бористих порошків фтористого літія забезпечує активізацію процесу виникнення іонів бору і сприяє упродовженню їх у поверхню метала деталі. Крім цього, запропоноване співвідношення компонентів у порошку, забезпечує зниження оптимальної температури дифузійного насичення сталі і, особливо, чавуну, при цьому збільшуючи імовірність утворення фази Fe_2B . Це приводить до зменшення імовірності утворення тріщин на поверхні деталі після борування у 4-6 раз.

Для визначення оптимального складу порошку проводили експериментальні дослідження дифузійним боруванням великої кількості деталей з різних сталей і чавунів в герметичних контейнерах.

Порошок визначеного складу одержували змішуванням компонентів і зпеченням їх при температурі не нижче 800°C .

Проведено борування деталей і зразків з низьковуглецевої, середньовуглецевої сталей і сірих чавунів (чавунів з пластинчатим графітом), а також ряд деталей з легованих сталей автотракторної техніки.

У табл. 1 приведені дані глибини борованого шару в залежності від різних співвідношень компонентів у порошку.

Як видно з табл. 1, найбільш оптимальний склад для досягнення найбільших результатів включає 75% карбіда бора, 19% бури і 10% фтористого літія.

З метою визначення якісного стану, виявлявся фазовий склад борованого шару. Наслідки дослідження фазового складу приведені у табл. 2.

Як видно з цієї таблиці, розроблений та приведений вище склад боридного порошка забезпечує одержання при боруванні максимальної кількості низькоборидної фази Fe_2B , яка надає високі експлуатаційні характеристики борованим деталям.

Введення фтористого літія (LiF) у склад порошка у кількості 10% прискорює процес дифузії в металі у зв'язку із збільшенням кількості атомарного бору на поверхні деталі у процесі борування. У цьому випадку літій діє, як каталізатор, при дисоціації і розщепленні боровмістких речовин - карбіда бору і бури. Він забезпечує дуже високий рівень (біля 90%) відновленого, активізованого атомарного бору. Як видно із приведених вище результатів дослідження, збільшення або зменшення вмісту фтористого літію від оптимальної кількості погіршує результати дифузійного процесу.

Розроблений склад порошка для борування сталей і чавунних деталей, характеризується високою технологічністю в його одержанні і практичному застосуванні. При цьому не потрібно складного устаткування для виготовлення порошка, для борування деталей, для здійснення контролю за технологією борування. Високі фізико-механічні властивості металу деталей забезпечуються самою технологією борування.

Таблиця 1

Залежність товщини борованого шару сталевих і чавунних деталей від кількісного складу компонентів порошка

№ досліджень	Склад порошка, мас. %			Товщина борованого шару, мкм, за період процесу, год		
	Карбід бора	Бура	Фтористий літій	2	3	4
Деталі із низьковуглецевих сталей						
1	60	37,5	2,5	105	135	162
2	70	25	5	112	154	185
3	75	15	10	120	165	188
4	80	12,5	7,5	116	159	172
5	85	2,5	12,5	108	137	167
Деталі з середньовуглецевих сталей						
6	70	27,5	2,5	99	132	144
7	75	15	10	112	152	168
8	80	12,5	7,5	104	135	148
Деталі із чавунів						
9	70	25	5	176	290	319
10	75	15	10	198	360	369
11	80	12,5	7,5	180	310	325

Примітка: Температура борування для всіх сталей і чавунів становила $930 \pm 10^\circ\text{C}$.

Зміна фазового складу поверхні борованих сталевих і чавунних деталей в залежності від умов борування

№ до- слі- джен	Склад , мас. %			Кількість бористої фази,%, ^держаної за період борування,гой.					
	Карбід бора	Бура	Фторис- тий літій	Fe ₂ B			FeB		
				2	3	4	2	3	4
Деталі із низьковуглецевих сталей									
1	60	37,5	2,5	63	71	68	37	29	32
2	70	25	5	66	74	72	34	26	28
3	75	15	10	75	83	82	25	17	18
4	80	12,5	7,5	71	82	78	29	18	22
5	85	2,5	12,5	68	77	73	32	23	27
Деталі із середньовуглецевих сталей									
6	70	27,5	2,5	68	78	73	32	22	27
7	75	15	10	72	85	81	28	25	19
8	80	12,5	7,5	69	75	73	31	25	27
Деталі із чавунів									
9	70	25	5	71	78	72	29	22	28
10	75	15	10	78	89	83	22	11	17
11	80	12,5	7,5	73	75	67	27	25	33

ДП "Український інститут промислової власності" (Укрпатент)
Україна, 01133, Київ-133, бульв. Лесі Українки, 26
(044) 295-81-42, 295-61-97

Підписано до друку _____ 2002 р. Формат 60x84 1/8.
Обсяг _____ обл.-вид. арк. Тираж 34 прим. Зам. _____

УкрІНТЕІ, 03680, Київ-39 МСП, вул. Горького, 180.
(044) 268-25-22